

WÉDANIÉ ÛDÉTKÓWIONÉ
PRZÉZ MINYSTRA
ADMINISTRACJI I CYFRIZACJI

Danuta Stanulewicz

Pòwióstka

Balbina z IV B

Znòù mùszã chòdzèc do szkòtë (abò ò szrëwòtanim direktorsczich zãbów)

Dzys je pierszégò séwnika. Jak wszètcë dobrze wiedzą, z tą datą parłãczy sã pierszi dzén szkòtë, ni ma na to radë. Latos jô jidã do czwiòrti klasë. Czej jô jesz bëta w przedszkòlim, tej jô sã ti szkòtë ni mògła doczekac. Mëma mie kùpiła farwny tornyster, piórnik, nowé kréd-czi, snòżã biòtã bluzczkã i wiele jinëch brëkòwnëch pòdrobnotów. Ni ma sã tej co dzëwòdac, że jô so mësla, jakòż ta szkòta mùsi bëc widzatò. Czej jô bë le wiedza, co mie tam czekò...

Dejade mòże równak ni je jaż tak lëchò. Kò szkòta mò téż swòje dobré stronë. Drëszczy, biblioteka z wielëną dobrëch ksążkòw, wiedno je co lòz...

Cëż jesz jô mëszlã ò szkòle? To, co wszètcë – lekcje sã za dłudzë a przerwë za krótczë. Nòmilszim zwãkã je zwónk na przerwã. Leno skąd to sã bierze, że nen sòm zwónk na ùczbë zwãczy zbrzëgto? A że nie lëdóm stojec pòd tòblëcã i òdpòwiadac na pitania Naszi Szkòlny, to sã wié. Je to pòstãpnò wëzgòdka do rozrzeszeniò, bò Szkòlnã (bez nëch pitaniów) jô baro lubiã. I to sedzenié w szkòle, czedë òb zymk za òknã swiécy stùnce, a òb zëmã padò snieg. Człowiek mùdzy tëlì czasu przëlepiony do łòwczì, dëcht jak skòzóny za nògòrszë przesprawë.

Sygnie ju tegò skãczeniò. W szkòle zdòrzają sã téż taczë cekawë rzeczë, jak chòcbë to dzysdniowë szrëwòtanié zãbów Wastë Direktora. Ale wszëtò za régã.

Wiedno pierszégò séwnika wszètcë mùszã wësłëchac przemòwë Wastë Direktora. Dzysò téż tak bëto. Całò szkòta (rozmiëje sã, że ùczniowie, a nie bùdink) stojã na bòjiskù, jaczë zamiast bëc pòrostë piãknã tròwã,

zaròstò kùrzã, piòskã i tam sam zelëskã. Wasta Direktor nad zwëk długò i z rozskaceniem prawit ò tim, że trzeba sã dobrze, a nawetka baro dobrze sprawòwac. Bò tedë Szkòlny i Rodzëce sã zadowòlony. Nè, i jak widzec, to bë szło zmieszcëc w dwóch zdaniach. Nijak nie dò sã rozmiòc, czëmù Wasce Direktorowi to nie przësztò do głowë. W jegò głowie za to ùrodzëła sã jinò ùdba, jaczi ju wnetka mùszòt pòżatowac. Pòd kùrc swòji przëcyglì przemòwë przëròczit nas do włączëniò sã do ni:

– Czë sã jaczë pitania?

Gwësno sã zódnëch nie spòdzëwòt. Wszëtcë bëlë ju sprzikrzony jegò rozwlëklim mònologã, kòzdi ju rojił ò zlëzenim z tegò zakùrzonégò bòjiska i kòrbióncë z dôwno nie widzónyma drëchama. Ale jeden dzyrznik sã nalòzł, Pioter z naszi klasë.

- Pòdédzë, Knòpkù, do mikrofonu. Rzczë, jak sã nazëwòsz, do jaczi klasë chòdzysz i co të bë chcòt sã dowiedzec.

Wasta Direktor całą przëmòwã wëpòwiòdòt do tegò mikrofonu, żebë wszëtcë gò dobrze czëlë. Mie sã zdòwò, że całą miasto czëlò Wastã Direktora. A terò całą miasto ùczëlò Pioterka.

- Jò sã nazëwóm Pioter Michalszi. Chòdzã do III B, znaczi sã do IV B. Jò bë sã chcòt spëtac, jak Wasce Direktorowi minãlë latné ferie.

Wasta Direktor gwësno spòdzëwòt sã rozmajitëch pitaniów, kò doch miòt skùńczonë wëzsze szkòtë, ale to prostë pitanië òdebrało mù mòwã.

- Latné ferie? Latné ferie? - pòwtòrził. - Jò bëł w górach.

- W górach? - zdëwił sã Pioterk. - A mie sã zdòwò, że nad jezorã. Bò jò tam Wastã miòł widzónë.

- Jo, nad jezorã jò bëł tész - òdpòwiedzòt Wasta Direktor, z coròz wiãkszim nieùbëtkã.

- A czë Wasta Direktor nauczil sã kùreszce plëwac?

- Jo. Dzãkùjã cë za pitania. A terò proszã biòjta, dzecë, do swòjich klasów i pògadòjta ze swòjima szkòlnyma wëchòwawczëniama i wëchòwawcama.

Jem przëkònonò, że Wasta Direktor szrëwòtòt zãbama. Ze zòscë. „cë” i „dzecë” gòdòł mòłã lëtrã, to sã datò czëc.

A Pioterk chcòł jész sã wëwiedzec, jak długò Wasta Direktor ùczil sã plëwac, czë rozmiejë plëwac zòbkã i skakac do wòdë.

- Jò nijak nie rozmiejã nëch Dozdrzelałëch - zòlił sã òmaniony. - Nòprzòd chçã, żebë stawiac pitania, ale zarò w pòłowie przëriwajã.

Mė rozeszlė sã do klasė, a Szkólnŏ sã spitała, co mė robilė òb czas latnėch feriów. Pioterk bėł na Mazurach. Elka w Krakŏwie, a Paùel ù swŏji Starczy na wsė.

– A jŏ gŏdała pŏ czeskù – pŏwiedzã Dorota. – Jŏ bėła w Pradze. Czesczi to je baro prosti jãzėk.

– Tė sã nauczėła czesczėgŏ? – spitŏł Paùel. – To nie je mŏżebnė.

– Mŏżebnė. Jŏ gŏda pŏmału pŏ pŏlskù, a jedno Dzėwczã pŏ czeskù, i tak jŏ pŏjãła czesczi, a òna pŏlsczy. Mė wszėtkŏ rozmiãł.

– Tej rzeczė cos pŏ czeskù – jŏ jã pŏprosėła.

– Ale jŏ nie rozmiėjã tak dorazu gadac pŏ czeskù, rozmiėjã leno słėchac. Jŏ doch ju wama rzekła, jak to bėło, ale mie tu nicht nie rozmiėje!

– Kŏ tė rzekła, że rozmiėjesz pŏ czeskù, że tė gŏdała pŏ czeskù! – jŏ wėkrzikła.

– Jo, jŏ gŏdała pŏ czeskù, bŏ do gŏdci kŏniecznė sã dwie òsobė, a niė jedna. Jeżłė to Dzėwczã prawilo do mie pŏ czeskù, tej jŏ z nim gŏda pŏ czeskù, nie zdrzãcė na to, że jŏ gŏda pŏ pŏlskù.

– Tė wiedno wėkrãczysz sã sanã – rzekł Pioterk.

Szkólnŏ kŏza skùńczėc nã fėjn rozwijajãcã sã diskùsjã.

– Czesczi jãzėk baro szlachùje za pŏlsczim – òbjasniła.

– Mė sã letkŏ mŏżemė dogadac z Czechama, pŏstėgùjãcė sã naszim jãzėkã. Kŏ rozmiėje sã, że sã jinaczimė. Wezmė na to pŏ pŏlskù sã gŏdŏ „dzień dobry”, a Czechŏwie te dwa wėrazė przestŏwiajã.

– I gŏdajã „dobry dzień”? – wėzgŏdnãł Paùel.

– Jo, jo, prawie tak gŏdajã – òdrzekła Szkólnŏ. – Kãsk leno jinaczi wėpŏwiŏdajã te sŏwa.

– Tej jima trzeba wėłŏzėc, że tak sã nie gŏdŏ. Niech Dorota napisze do ti Drėchnė z Pradzi, że òna lėchŏ gŏdŏ.

– Paùelkù, to doch je czėsto jiny jãzėk. Mė gŏdŏmė tak, a Czechŏwie jinaczi – starała sã òbjasnic Szkólnŏ.

– Idiota pŏliglota – ksyknãła Dorota do Paùela, rŏwnak tėli gŏsno, cobė wszėtcė czėłė.

– Chto? Rzeczė jesz rŏz! – wjadowił sã Paùel. Biėdŏk nie sztuderėje sŏwarza cėzėch wėrazŏw i nie rozmiėje, co je do niego gŏdŏnė.

– Dŏjta ju pŏkù! – rzekła Szkólnŏ òstrzi jak wiedno.

– Dorotkŏ, nie je wŏlno nikŏgŏ nazewac idiotã. Pŏliglota to je taczi czŏwiek, co znajė wiele jãzėkŏw.

– Jŏ znajã trzė – pŏchwŏlił sã Pioterk.

– Tė łzesz. To je cėgaństwŏ!

– Nie cėganiã! Jeden jãzėk je w mŏji gãbie, mŏgã gŏ pŏkazac, skŏrno nie wierzita, a dwa jãzėczy mŏm w bŏtach! Zŏs Szkólnŏ mŏszãła sã wŏczėc.

– Jŏ proszã, dŏjta ju pŏkù. Òb czas feriów wa zabėła, jak przėnŏlėgŏ sã sprawŏwac. Co sztėrk leno trzŏsk, sztridė i wėrwas. Cėz z wama je?

– Òb ferie mė zdzėczelė – pŏwiedzŏł Paùel.

– To je barzi, Wastnŏ szkólnŏ, jadłŏba.

– Jakŏ jadłŏba?

– Jadłŏba rozniėconŏ chŏdzenim nazŏd do szkŏtė.

Stresowŏ jelezność.

Nicht nick nie rozmiŏł, ò czim gŏda Dorota, z wėjimkã Szkólny, to sã wiė.

– A skãdka ù ce, Dorotkŏ, taczė sŏwa? – spitała Szkólnŏ.

– Wczora w baro pŏwŏzny gazėce jŏ przeczėta, że mŏdzėzna stŏwŏ sã baro kŏmùdnŏ i nerwės, czedė w sėwnikù zŏs mŏszĩ jic do szkŏtė.

– A czemù tė tegŏ nie rzekła Wasce Direktorowi? To brzėmi baro ùczało i jemù na gwės bė sã widzało. Barzi jak ne pitania ò latnė ferie. Czemù tė sã nie spita, skãdka ta jad... jad... – Paùel zaczął sã jãkac.

– Jad-łŏ-ba. Jŏ bėła cėchŏ, bŏ nie wiėm, czė Wasta Direktor bė mie dobrze pŏjãł – wėklarowa Dorota.

Szkŏlny ta kŏrbiŏnka jakŏs sã nie ùwidza.

– Chcemė so lepi pŏgadac ò nowim szkŏłowim rokù – zabėdowa i kŏza zapisac plan ùczbŏw, spisėnk lekturŏw i jinė mŏdzãcė rzeczė. Że tėz ti Dorostĩ wiedno w nŏce-kawszim sztŏce mŏszã ùcãc diskùsjã.

Cos czėjã, że zazdrŏszczŏm Doroce. Zdŏwŏ mie sã, że òna jednak kŏrbiła pŏ czeskù. Jŏ bė chca wiedzec, jak to je, czedė sã gŏdŏ cėzym jãzėkã. Nas ùcã cėzėgŏ jãzėka, ale tak pŏ prŏwdze bez mała nicht bė nie rozmiŏł nick pŏwiedzec. Czedė do Mėmė przėjacha Dalekŏ Pŏssostra. Òna bėła baro dalekŏ, bŏ jaż z Anglii. Czedė òne gŏdatė pŏ anielskù, jŏ mėsła, że tak le so szpŏrtė robiã (a jŏ mia taczė prawŏ, kŏ to bėło w baro dŏwnėch przedszkŏlnėch czasach).

Mėma stara sã mie wėklarowac, czim je cėzy jãzėk, ale jŏ tegŏ nie pŏjãła. Jŏ le stoja z bŏkù Mėmė i co sztŏt jã prosėła, cobė gŏda normalno. Mėma kùreszce zrobiła sã nerwės i kŏza mie wińc z jizbė. Ale mie tedė bėło bėle jak. Jŏ bėła biėdnym, skrzywdzonym dzieckã, òstro òdepchłim òd wŏznėch wiadłŏw. Pŏzni jŏ sama wėmėslėła jãzėk, jaczėgŏ krŏm mie nicht nie rozmiŏł. Cekawė, czemù to przesadno wszėtcich wkŏł mierzėfo?

Doma jŏ sã dozna, że chtos mie wcėsnãł kŏrtkã w zeszi i napisŏł na ni pŏrã w całŏscė niemiłėch sŏwŏw.

Balbina

mŏ mŏniã pingwina!

To mŏszŏł bėc jaczis knŏp, leno chtėren? A tak swŏjã drogã – cekawė, jakã mŏniã mŏże miec pingwin?

Przełŏżėnk na kaszėbsczy jãzėk Bŏżena Ùgŏwskŏ

Słowa: Tomôsz Fópka

Mùzyka: Jerzi Stachùrszczi

Szkòtë witanié

1. Czej ju za dwiérza-ma sé-wnik sto - ji
Tu ò-dma - lë - ją, tam cos ù - pra-wią,

Kù-ńczy dlô ù-czniów szkò-la sã stro-jic Że-bë sã ù-czba mò-gła zôs za-czac.

Je-në-se - ja! A-la-na! Tak jem cze-kôł te-gò dnia!

Na-wie-lo - ny ò-dpò-cznie-nim móm lëszt wiôł-dzi na ù-cze-nié!

Czej ju za dwiérzama séwnik stoi
Kùńczy dlô uczniów szkòła sã strojic
Tu òdmalëją, tam cos ùprawią,
Żebë sã ùczba mògła zôs zaczac.

Jenëseja!
Tak jem czekôł tegò dnia!
Nawielony òdpòcznieniem
Móm lëszt wiôldzi na ùczenié!

Knôpi, dzéwczãta - nié do pòznaniô
- Słunce pòrzãdno wżãło sã za nich
A òbtuńcowałë deszcz z wiaterkã,
Bò kòzdé wëższë tak z pól méterka...

Jenëseja...

Szkólnô przëwitała grzeczne dzieci
Pòznaniô òdżin zaczała niecëc
Za rutã jesén w złoto òbłokô
Czidała brzadã w szkòtowé òkno...

Jenëseja...

Naje latné doznania

Céle ùczbĚ

Ùczěn:

- slěchò, czětò i rozmieje kaszěbsczi tekst wiěrtě A. Nògla „Latowi dzěn”,
- gòdò (òdpòwiòdò na pětania na spòdlim wiěrtě
- i swòjěgò žěcò),
- analizěje i ùktòdò pòsobicą wěrazenia,
- rozmieje przěpasowac doznania do zmògów,
- pòprawno przěpisěje tekst,
- rozpòznòwò rimě,
- parłāczy rozsěpònkā wersów w pòrě ritmiczně i rimòwě,
- dospòrządò kòstrukcjā skłādniowā z czasnikā „czěc” w znaczenim ‘słyszec’ i ‘czuc’.

Fòrmě robòtě

- samòstòjnò
- w pòrach

Metodě robòtě

- robòta z tekstā
- czětaniě ze zrozumienim
- kòrbiònka
- pisaně

Didakticzně pòmòce

- wiěrtā Alojžěgò Nògla „Latowi dzěn” w dzělach
- słowòrz
- zestòwczě jak w pòstāpněch cwicžěnkach

CYG ÙCZBĚ

Cwicžěnk 1

Dzysò bādzemě gòdelě ò tim, jaczi cěsk pòězjò mòže miec na naje òdczěca. Dóm wama terò na pasykach zdania wzātě z wiěrtě, jakā bādzemě czětelě. Przěczětòjta je pò cěchù i naměslěta sā, jacžě zmòdži majā robòtā przě òdbiěranim taczěgò tekstu (tekst na pasykach z cwicžěnkù 2).

Na tòflě widzyta pòzwě zmògów. Chtěrne z nich bādā pòtržěbně w òdbiěrze tegò, co mòta na pasykach? (Szkòl-ny na tòflě przěpinò pòzwě zmògów).

Zdrok	Smak	Słěch	Maklěnk	Wāch
-------	------	-------	---------	------

Cwicžěnk 2

W pòrach, jak sedzyta w ławach, dopasujta doznania do zmògów. (Na kòždą łòwkā szkòlny rozdòwò pòzwě zmògów, ùczniowie ùktòdajā przě nich pasyczi z pasownym tekstā, pòzni wszětcě razā spròwdzajā, kòždò łòwka przedstòwiò jedno doznaniě).

Zdrok

Słuněce sā ùsmiěwò
Pùjk sā kāsł wěgrzěwò
Biòtkujā pszczołě ò miòd
Na stěgnie skòcze tòsz

Słěch

Brzāczā bāczy
Ptòszk so skòczno spiěwò
Spiěwajā dzěwczāta
Grajā drzěwiāta latowā piesniczkā
Czěc je mùzykā i gzyka i skòwronka
Czěc je spiěwā lasów i łāk
Czěc je spiěwā mòrza i jezór
Czěc je całě latowi chùr

Wäch

Pôchną łączy
Kwiatë slą pôchniączkã

Jaczé zmôdži nie ôstałë w dopasowywanim ùżëté?

Cwiczënk 3

Zdrzëta na słowò **czëc** w zdaniach, pòdsztrëchnijta je w kòżdym z nich. Przelôžta kòždé zdanié z tim słowã na pòlaszëznã.

A jaczé trescë skrëtlë sã w taczich zdaniach i czë te zdania sã zbùdowóné pòprawno?

*Czëjã pôchnącë kwiatë.
W lëfce je czëc swiëzi zôpach.
Czëjã spiëw dzëwczãtkã.
Czë czëjesz jakãs mùzykã?
Cos czëjã.*

Jaczé swiadë mòže wëcygnãc na temat znaczeniô słowa **czëc** w kaszëbsczim jãzëkù? (Osoblëwie nôleži sã namëslëc nad ôstatnym zdaniã, chtërno mô dwa tlómaczenia).

Zapiszta w zesziwkach ùczbã, temat i datum. Przë temace ôstawimë plac na wpisanié gò pòd kùnc ùczbë.

Zapiszmë swiadë wëcygnionë z rozmëszlaniów nad słowã **czëc** na tóflë i w zesziwkù. (Na tóflë ùczëń pisze słowò czëc, drëdži ùczëń pisze tlómaczenié na pòlszczi jãzëk).

czëc – czuó (np. zôpach)
czëc – słyszeó (np. mùzykã)

Jaczi zmôg mòzemë òpisac przë ùżëcym słowa czëc w pòlszcim jãzëkù, a jaczé zmôdži w jãzëkù kaszëbsczim? Kòždi ùczëń dokùnczi dwa razë zdanié (rôz z wëzwëskanim zmôgù slëchù, a rôz – wãchù (jezlë szkòtownicë mają bòkadnã słowiznã, mòže jim zadac robòtã na miónczi – chtò ùložì nôdlëgszë zdania):

Òb lato w lese jò czëjã...

Cwiczënk 4

Zapòznòjmë sã terò z jinszima zdaniama, chtërne téz sã wzãtë z wiërtë, jakã w całoscë za sztót ùczëjeta. (Na pasykach dzecë dostòwajã pòdstatë rézci tekstu wiërtë).

Stark sã dobrze miëwò
Hen na grzëpie na dwùch lëpach
Pòchnie łąka
Brzãczy bąk
Czej sã zjawiã czòrnë blónë
Tej sã skùnczã skòcznë tónë

Wëjasnijmë przë ùżëcym słowarza wszëtczë niezrozmiãtë słowa.

Spróbujta ùložëc pasyczi pòsobicã tak, żebë pòwstòł spójny tekst. Wskòzã mògã bëc ùżëté rimë.

Cwiczënk 5

Pòslëchòjta terò wiërtë, chtërnã szkòlny pòmãlë dwa razë przeczëtò, a wa ùložita tekst zgòdno z pòsobicã nadónã przez àtora.

Czë wiele pasyków bëło nót przekładac we waji donëchczasowi robòce z tekstã?

Wklejta teròzka ùłożony tekst do zesziwków.

*Brzãczã bączy
Pôchnã łączy
Słunce sã ùsmiëwò
Ptòszk so skòczno spiëwò
Pùjk sã kask wëgrzëwò
Stark sã dobrze miëwò.
Hen na grzëpie
Na dwùch lëpach
Biòtkùjã pszczołë ò miód
Na stëgnie skòczë tòsz
Spiëwajã dzëwczãta
Grajã drzewiãta
latowã piesniczkã
Kwiatë slą pôchniączkã
Czëc je mùzykã i gzyka i skòwronka
Pòchnie łąka
Brzãczy bąk
Czëc je spiëwã lasów i łąk
Czëc je spiëwã mòrza i jezòr
Czëc je całi latowi chùr
Czej sã zjawiã czòrnë blónë
Tej sã skùnczã skòcznë tónë.*

Cwiczĕnk 6

Przczĕtŏjta wiĕrztã pŏ cĕchù, w pŏrach (jak sedzyta w ławach), wĕmĕslĕta tital, jaczi wedle waji tu pasĕje. Kŏždŏ pŏra za sztŏt pŏdŏ swŏj tital (pŏ wĕkŏnanim robŏtĕ pŏrĕ przedstŏwياج swŏje bĕdĕnczi).

Kŏrbiŏnczi w zŏkrãzim pŏdŏnĕch przez dzecĕ titalŏw (czĕ sã pasŏwnĕ, na co zwrŏcajã bŏczĕnk, czĕ dobrze ŏddŏwajã tekst).

Aùtorã tegŏ tekstu je Alojzy Nŏgel, a jegŏ tital brzĕmi „Latowi dzĕń”. Chto z waji tak swŏj dokŏz nazwŏt abŏ wĕmĕslił cos bliskŏ tegŏ?

Cwiczĕnk 7

Zdrĕ na ŏbrŏzk i rzecĕ, co na nim widzysz.

Pŏrŏwnŏj tekst z malĕnkã. Czĕ wszĕtkŏ, ŏ czim je gŏdka w teksce, je na tim ŏbrŏzkù widzec? Czĕgŏ nie ùdałŏ sã pŏkazac? (Szkŏlny tak prowadzy gŏdkã, żebĕ dzecĕ rzekłĕ ŏ felĕjãcĕch elementach, ale tĕż ŏsoblĕwie ŏ doznaniach, chtĕrnĕch nie jidze namalowac – to je ŏ zmŏgach wãchù i słĕchù). Przczĕtŏj te wĕjimczi tekstu, jaczych nie ùdałŏ sã pŏkazac na malĕnkù.

Cwiczĕnk 8

Mĕ dzys gŏdelĕ wiele ŏ lece. Jaczĕ miesãce nŏleżã do lata? Wĕbierzĕ pŏzwĕ z pŏkŏzŏnĕch na zestŏwkù. (Na tŏflĕ szkŏlny wiĕszŏ pŏzwĕ miesãcŏw zapisŏnĕ na papiŏrze, bŏ za sztŏt szkŏłownicĕ bãdq na tim dali piselĕ).

Zaznaczta pisŏkã miesãce przĕnŏleżnĕ do zymkù, jeseni i zĕmĕ.

Rzczta, jaczi miesãc lubita nŏbarzi i czemù?

Wiele z waji kŏrbiłŏ, że lubi lato. Czĕmù mĕ lubimĕ lato, co sã ŏb lato dzeje, ŏ tim mĕ ju dzys wiele so pŏwiŏdelĕ. To tĕż je tematã naji dzysĕszi ùczbĕ, chtĕren brzĕmi: Naje latnĕ doznania. Dopiszta gŏ terŏ w pùstĕm placu przĕ sŏwie temat.

Cwiczĕnk 9 (na zakùnczeniĕ)

Na spŏdlĕm dzejaniŏw na ùczbie dokùnczĕ zdania:

Lubiã lato, bŏ...
Őb lato jŏ sã czĕjã...

Domŏcŏ robŏta

Doma nauczĕ sã czĕtac wiĕrztã tak, żebĕ snŏzo pŏkazac doznania, chtĕrne aùtor ŏpisŏł w teksce.

Hana Makurót

Słowòbudowizna znankòwników

Znankòwniczi ùsazoné òd przëmionowëch rzeczeniów

Znankòwniczi deriwòwóné òd przëmionowëch rzeczeniów òpisóné sã tuwò przez wëapartnienié przëmionów wchòdajacëch w òbrëmienié nëch rzeczeniów. Colemało znaczenié fòrmacjów ùtwòrzonëch òd przëmionowëch rzeczeniów nie jinaczi sã òd semanticzny zamkòscë jich słowòbudowiznowëch spòdlów. Deriwatë znankòwnikowé mòtiwòwóné przez przëmionowé rzeczenia sã w dërzëniu leno fòrmalnyma przesztòtzeniama słowòbudowiznowégò spòdla i przejinaka pòlégò na przedzeniim z kategòrii przëmionowëch rzeczeniów do kategòrii znankòwników, dodòwkòwò nòczãscy doparłãcziwóny je sufiks, np. -i/-y, -ny, -owi/-òwi/-ewi, -szi, -czy (wòrt dodac, że nòbarzi produktiwnyma fòrmantama sã tuwò -ny i -owi/-òwi). Przëmiòrowò fòrmacjò *bezdejny* òstała ùsazonò òd przëmionowégò rzeczeniò *bez deji* i fòrmantu -owi, znankòwnik *òdswiãtny* pòchòdò òd przëmionowégò rzeczeniò *òd swiãta* i doparłãczonégò sufiksù -ny, deriwat *nadzemszi* je ùtwòrzonny òd przëmionowégò rzeczeniò *nad zemiã* i fòrmantu -szi. Spòdlama òmòwiònëch tuwò fòrmacjów colemało sã sparłãczenia przëmiona i jistnika, chòc czasã tròfiò sã téz sparłãczenié przëmiona i zamiona sã w pasownym gramaticznym przëpòdkù.

Trzeba téz nadczidnac, że czasã notérowóné sã wariantiwné znankòwniczi ùsazoné òd jistnegò przëmionowégò rzeczeniò, majãcë taczé samò znaczenié, ale jinaczącé sã doparłãcziwónym sufiksã, np.: *bezdejny* i *bezdejowi*, *pòwòjenny* i *pòwòjnowi* – jich wëstãpiwanié je zanòlëzné òd rëszników geògraficznëch i gwarowëch.

Znankòwniczi w kaszëbiznie mògã bëc mòtiwòwóné przez przëmionowé rzeczenia, chtërne zamikajã w se nòslédné przëmiona:

bez: *bezdejny*, *bezdejowi*, *bezdeczny*, *bezksãżeczny*, *bezno-dzi*, *beznòdzejny*, *bezòczy*, *bezradny*, *bezrodzi*, *bezskrzidli*, *beztroszci*, *bezwiarny*, *bezwiãdny*, *bezwstëdny*;
bënë: *bënëgardowi*, *bënëjãzëkòwi*, *bënëpaństwòwi*, *bënëstòwny*;

bùten: *bùtenjãzëkòwi*;

co: *codniowi*, *cotidzeniowi*;

do: *doczasny*, *dogłãbny*, *dopòłniowi*, *dosebny*, *dozëwòtny*;
kòl: *kòlbrzëzny*, *kòldunajowi*, *kòlgrańczny*, *kòlmòrszci*, *kòl-rzëczny*;

òd: *òdaùtorszci*, *òddòlny*, *òdsebny*, *òdswiãtny*, *òdwestrzò-dkòwi*;

midzë: *midzëfazowi*, *midzëgardowi*, *midzëgwiòzdowi*, *midzë-kòntinentalny*, *midzëlëdzczci*, *midzëòrodny*, *midzëplané-tarny*, *midzëszkòłowi*, *midzëwòjenny*, *midzëwòjnowi*;

na: *nawòdny*, *nadwòrny*, *nazemny*;

nad: *nadatlanticczi*, *naddnieprowi*, *nadgrańczny*, *nadrzëcz-ny*, *nadswiatowi*, *nadwòdny*, *nadzemszci*;

pò: *pòpòłniowi*, *pòwëpòdkòwi*, *pòwòjenny*, *pòwòjnowi*;

pòd: *pòdgòrny*, *pòdkrzizewi*, *pòdniebny*, *pòdzemny*;

pònad: *pònadczasowi*, *pònadzemny*;

pòza: *pòzagrobòwi*, *pòzaszkòłowi*, *pòzasqđowi*;

procëm: *procëmpaństwòwi*, *procëmpapieżny*;

przed: *przedgòdny*, *przedwëbòrczi*, *przedwòjnowi*;

przë: *przëbrzëgòwi*, *przëdwòrny*, *przëgrańczny*, *przëlesny*, *przëmòrszci*, *przërzëczny*, *przëwisłowi*;

za: *zagrańczny*, *zamiedzny*, *zamòrszci*, *zaòdrowi*.

AKADEMIA BAJKI KASZUBSKIEJ

Kaszubskie Bajania to spòlëznòwò kampaniò realizowònò przez Kaszëbskò-Pòmòrszczé Zrzeszenié i Radio Gduńsk. Pòwsta òna z mësłã ò dzecach, żebë ju òd nòmłodszych lat pòznòwatë kulturowã spòdkòwiznã Kaszub. Jednym z celów kampanii je pòdniesienié w spòlëznie swiãdë tegò, jak wiòldzë znaczenié mò czëtanié dzecóm.

wicy na www.akademiabajkikaszubskiej.pl